

PROBLEMÀTICA DE
LA **FLORA** AL·LÒCTONA
AL PARC NATURAL DE
MONDRAGÓ

Les plantes al·lòctones

La majoria de les plantes que trobam en els nostres jardins provenen sovint d'altres zones geogràfiques del planeta, és a dir, són espècies introduïdes o al·lòctones.

Algunes d'elles no tenen capacitat per colonitzar les àrees naturals, però d'altres proliferen i s'estenen pel territori amb facilitat i sense l'ajuda de l'home, passant a ser espècies naturalitzades que creixen en espais on no havien estat plantades. Si aquestes espècies foranes colonitzen ràpidament el medi natural i comencen a desplaçar la vegetació autòctona, es pot considerar que tenen un caràcter invasor.

Les espècies que arriben a convertir-se en invasores poden provocar greus impactes sobre les comunitats vegetals naturals. En determinades condicions i

en ecosistemes fràgils poden influir en l'extinció d'espècies, degut a què l'espècie invasora entra en competència amb l'espècie nativa pel mateix nínxol ecològic. A més a més, les plantes invasores a vegades duen associades plagues i malalties, les quals poden afectar negativament les espècies vegetals autòctones i provocar una pèrdua de la biodiversitat.

De fet, la problemàtica de les plantes invasores és un tema que preocupa a nivell internacional i actualment són considerades la segona causa de pèrdua de biodiversitat al planeta, després de la destrucció d'hàbitats.

Des de fa anys, el control de les espècies al·lòctones invasores s'ha convertit en un tema de cabdal importància en la gestió dels nostres espais naturals.

Àloe (*Aloe maculata*)

Problemàtica al parc natural de Mondragó

En el parc natural de Mondragó i en el seu entorn més immediat s'hi troben molts de jardins privats en els quals s'hi fa un ús generalitzat d'espècies vegetals al·lòctones invasores o potencialment invasores. Sovint aquestes espècies escapen dels límits dels jardins i proliferen en el medi natural, convertint-se en una amenaça per a les espècies i els hàbitats propis del parc.

Per això, davant aquest problema, l'any 2013 es va elaborar un estudi per al control i eradicació d'espècies vegetals al·lòctones invasores en ecosistemes terrestres al parc natural de Mondragó, i des de llavors s'hi duen a terme d'una manera continuada tasques de gestió per revertir la situació.

Un dels ambients més sensibles a la presència d'espècies al·lòctones és el litoral. La flor del migdia (*Disphyma crassifolium*), el bàlsam (*Carpobrotus spp.*) i altres espècies de la família de les aizoàcies són molt utilitzades com a plantes ornamentals pels seus escassos requeriments hídrics, pel seu color sempre verd i per la gran quantitat de flors vistoses que produeixen. Des dels jardins poden estendre's i colonitzar indrets rocosos propers a la mar.

El principal problema que causen és la formació de grans catifes que cobreixen la vegetació natural, evitant així el seu normal desenvolupament i provocant-li la mort. Moltes persones pensen que aquestes espècies són pròpies de la nostra costa, però la realitat és que foren introduïdes anys enrere, arribant a desplaçar, en alguns casos, les espècies

típiques dels penya-segats costaners, com la saladina (*Limonium spp.*), el fonoll marí (*Crithmum maritimum*) o el socarrell (*Launaea cervicornis*).

A la garriga, el seneci (*Senecio angulatus*) és en aquests moments una de les plantes més problemàtiques de l'espai natural protegit perquè té un creixement molt ràpid. S'estén enfilant-se pel brançam dels arbres i arbusts que troba en els seus voltants, fet que dificulta força la seva retirada.

Una altra espècie que resulta molt problemàtica és l'esparreguera africana (*Asparagus asparagoides*). Aquesta liliàcia enfiladissa desplaça la flora autòctona degut a la seva colonització massiva, tant de la part aèria, que creix de manera molt espessa, com de la part subterrània, per la gran quantitat de bulbs i arrels que forma davall terra.

Altres espècies que també mereixen algun tipus d'actuació de control, atès que tenen un creixement ràpid i una fàcil propagació per llavors o esqueixos, són l'atzavara (*Agave americana*), l'àloe (*Aloe arborescens* i *Aloe maculata*) i la figuera de moro (*Opuntia spp.*).

Principals espècies invasores al parc natural de Mondragó

Balsam o patata frita
Carpobrotus edulis i *Carpobrotus acinaciformis*

Família: Aizoàcies
Origen: Sud d'Àfrica
Propagació: per llavors i vegetativament per esqueixos (part tendra de la planta, com ara una tija o un brot d'inici. S'ha de vigilar que a l'arrel no quedin nusos de la planta, ja que podrien tornar a arrelar).

Atzavara o pita
Agave americana
Família: Agavàcies
Origen: Mèxic

Propagació: sobretot vegetativament a partir d'un rizoma)
Eradicació: cal treure bé la planta amb tots els rizomes (tiges subterrànies) perquè podria rebrotar.

Seneci
Senecio angulatus

Família: Asteràcies
Origen: Sud d'Àfrica
Propagació: per llavors i vegetativament per esqueixos i estolons
Eradicació: cal treure-la abans de la formació dels fruits per evitar la dispersió de les llavors. S'ha d'anar amb compte de no deixar esqueixos de la planta, ja que podrien arrelar.

Miopor
Myoporum tenuifolium

Família: Mioporàcies
Origen: Austràlia
Propagació: principalment per llavors, tot i que també pot créixer a partir d'esqueixos
Eradicació: cal treure l'arbrust abans de la formació dels fruits per evitar que caiguin a terra i les llavors germinin.

Esparreguera africana
Asparagus asparagoides

Família: Liliàcies
Origen: Sud d'Àfrica
Propagació: per llavors i vegetativament per divisió d'arrels i rizomes
Eradicació: és molt important la retirada manual tant de la part aèria com de la massa de bulbs subterrànies. Es requereixen controls periòdics per eliminar els plançons procedents del banc de llavors del sòl.

Cabellera de la reina o flor del migdia
Disphyma crassifolium

Família: Aizoàcies
Origen: Sud d'Àfrica
Propagació: per llavors i vegetativament per esqueixos
Eradicació: cal treure totes les ramificacions fins arribar a l'arrel d'inici. S'ha de vigilar que a terra no quedin nusos de la planta, ja que podrien tornar a arrelar.

Aloe
Aloe arborescens i *Aloe maculata*

Família: Aizoàcies
Origen: Sud d'Àfrica
Propagació: vegetativament mitjançant estolons. La seva dispersió està molt relacionada amb l'abocament de restes de jardineria.
Eradicació: cal fer una retirada manual i evitar l'abocament de restes al medi natural.

A continuació s'identifiquen altres espècies de flora al·lòctona presents en el parc natural de Mondragó:

- **Mimosa** (*Acacia saligna*)
- **Aeònim** (*Aeonium arboreum*)
- **Cabelleres de la reina** (*Aptenia cordifolia*)
- **Canya** (*Arundo donax*)
- **Bryophyllum daigremontianum**
- **Bandera africana** (*Chasmanthe floribunda*)
- **Eucaliptus** (*Eucalyptus globulus*)
- **Cactus enfiladis** (*Hylocereus undatus*)
- **Campanetes de jardí** (*Ipomoea indica*)
- **Lliri blau** (*Iris germanica*)
- **Malephora crocea**
- **Tabac de jardí** (*Nicotiana glauca*)
- **Figuera de moro** (*Opuntia* spp.)
- **Fasser** (*Phoenix canariensis*)
- **Portulacària** (*Portulacaria afra*)
- **Metzines** (*Solanum linnaeanum*)
- **Caputxina** (*Tropaeolum majus*)
- **Luca** (*Yucca* spp.)

Avantatges de l'enjardinament amb planta autòctona

En els darrers anys s'ha eliminat una quantitat ben important de plantes al·lòctones de diferents punts del parc natural de Mondragó. La millor eina, però, tant per reduir riscos ambientals com per estalviar recursos humans i econòmics, és la prevenció en l'ús d'aquestes espècies.

Les problemàtiques esmentades anteriorment es podrien evitar amb la substitució de les plantes al·lòctones presents en els jardins per plantes autòctones amb característiques ornamentals similars. Podem aconseguir enjardinaments molt vistosos emprant plantes pròpies de la nostra zona geogràfica.

Alguns dels avantatges de l'enjardinament amb planta autòctona són:

ADAPTACIÓ AL CLIMA I AL SÒL

Els jardins autòctons estan formats per plantes adaptades al clima i al sòl del seu entorn. Es tracta de plantes poc exigents en aigua, de manera que, després dels primers anys de desenvolupament, són capaces de sobreviure pràcticament sense reg.

ESCAPSA NECESSITAT DE FERTILITZANTS

Tenen una escassa necessitat de fertilitzants i productes químics. També presenten una major resistència contra plagues i malalties.

MÉS ECONÒMIC

Els jardins autòctons requereixen d'un baix manteniment a causa del seu caràcter forestal i per les pròpies característiques de les plantes. Per això, el jardí mediterrani resulta més econòmic que un jardí convencional o exòtic.

ÀMPLIA VARIETAT

L'àmplia varietat de plantes autòctones permet moltes combinacions estètiques, amb contrastos de formes, de colors i d'olors. És possible trobar diferents espècies que floreixin al llarg de tot l'any, de manera que es pot dissenyar un jardí mediterrani perquè estigui florit en totes les estacions.

INTEGRACIÓ PAISATGÍSTICA

Els jardins autòctons afavoreixen la integració paisatgística i visual del jardí amb el seu entorn natural. A més, la vegetació arbustiva ofereix llocs de nidificació, refugi i alimentació a insectes i altres invertebrats, petits ocells i mamífers.

FULLA PERENNE

La majoria de plantes autòctones són de fulla perenne, és a dir, no perden el seu fullatge. Per tant, el jardí es manté sempre verd i viu.

Xucamel (Lonicera implexa)

Lletrera arbustiva (Euphorbia dendroïdes)

Mata
Pistacia lentiscus
El seu brancatge atapeït la fa molt útil en jardineria com a bardissa vegetal. Els seus fruits, petits i rodons, primer són verds, després vermells i finalment negres. Els tords i les mèrleres en són bons consumidors.

Estepa llimonenca
Cistus monspeliensis
Arbust de fulles de color verd fosc, allargades, oloroses i aferradisses. Tot i que també es coneix amb el nom d'estepa negra, les seves flors són blanques i solitàries.

Lavanda
Lavandula dentata
Arbust que pot estar en flor des de l'hivern fins a l'estiu. Fa una inflorescència lil·la en forma d'espiga a dalt d'un peduncle que la separa de les fulles.

Espècies autòctones útils per a la jardineria

En les comunitats vegetals existents en el parc natural de Mondragó es troben espècies autòctones de gran bellesa i molt interessants per utilitzar-les com a ornamentals.

Romani
Rosmarinus officinalis
Arbust sempre verd, molt aromàtic, amb flors d'un color blau intens. Pot florir tot l'any, però a la natura sol tenir una floració de tardor i una altra al principi de la primavera.

Savina
Juniperus phoenicea subsp. turbinata
Aquesta conífera fa uns fruits de forma esfèrica i color marró vermellós, que tenen la coberta una mica carnosa i que serveixen d'aliment a alguns ocells i mamífers.

Xiprell o bruc d'hivern
Erica multiflora
Arbust petit de fulles estretes que cobreixen pràcticament totes les branques i que fa unes flors petites de color rosa. La floració comença a finals d'estiu i pot arribar fins a desembre i, fins i tot, gener.

Nom comú	Nom científic	Port	Època de floració	Color de la flor
Aladern o llampúgol	<i>Rhamnus alaternus</i>	Arbori-arbustiu	Primavera	Groga
Aladern de fulla estreta	<i>Phillyrea angustifolia</i>	Arbori-arbustiu	Primavera	Blanca
Cirerer del bon pastor	<i>Ruscus aculeatus</i>	Arbustiu	Hivern i primavera	Verda
Estepa blanca	<i>Cistus albidus</i>	Arbustiu	Primavera	Rosa
Estepa llimonenca o negra	<i>Cistus monspeliensis</i>	Arbustiu	Primavera	Blanca
Estepa negra	<i>Cistus salvifolius</i>	Arbustiu	Primavera	Blanca
Fonoll marí	<i>Crithmum maritimum</i>	Herbaci	Hivern i estiu	Groc verdós
Gatova	<i>Genista lucida</i>	Arbustiu	Primavera	Groga
Herba de Sant Ponç	<i>Teucrium capitatum</i>	Arbustiu	Primavera	Rosa lil·la
Lavanda	<i>Lavandula dentata</i>	Arbustiu	Primavera i estiu	Lila
Lletrera arbustiva	<i>Euphorbia dendroides</i>	Arbustiu	Primavera	Groc verdós
Mata	<i>Pistacia lentiscus</i>	Arbori-arbustiu	Primavera	Verda
Pi	<i>Pinus halepensis</i>	Arbori	Primavera	Marró
Romani	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Arbustiu	Pr/Hv/Es/Td	Lila
Savina	<i>Juniperus phoenicea subsp. turbinata</i>	Arbori	Hivern	
Sempre-viva	<i>Helichrysum stoechas</i>	Arbustiu	Primavera	Groga
Trèvol femella	<i>Lotus cytisioides</i>	Herbaci	Primavera	Groga
Ullastre	<i>Olea europaea var. sylvestris</i>	Arbori	Primavera	Blanca
Vidalba	<i>Clematis cirrhosa</i>	Lianoide	Tardor i hivern	Blanca
Xiprell	<i>Erica multiflora</i>	Arbustiu	Hivern	Rosa
Xuclamel	<i>Lonicera implexa</i>	Arbustiu-lianoide	Primavera	Blanc groguenc

Altres espècies que podrien ser adequades per a enjardinaments, encara que no es trobin de manera natural en l'àmbit del parc, serien l'escanyacabres (*Cneorum tricocon*), l'estepa blenera (*Phlomis italica*), la ginesta borda (*Epiphedra fragilis*) o la camamí·la (*Santolina chamaecyparissus*).

LA COL·LABORACIÓ DE TOTHOM ÉS CLAU PER EVITAR QUE LES PLANTES INVASORES S'ESCAMPIN PEL NOSTRE ENTORN NATURAL. AIXÍ DONCS, PER MANTENIR ELS SEUS VALORS ECOLÒGICS I PAISATGÍSTICS US DEMANAM QUE PRENGUEU LES MESURES DE PREVENCIÓ I CONTROL SEGÜENTS:

- Evitau plantar espècies invasores al jardí de ca vostra.
- Revisau si teniu espècies invasores a casa i substituïu-les per d'altres que no ho siguin. L'ús d'espècies autòctones és la millor opció, atès que estan ben adaptades al clima mediterrani i resulten econòmiques perquè necessiten poc manteniment i reg (vegeu la taula amb les espècies aconsellades).
- Si no podeu substituir les espècies invasores, heu d'evitar que es propaguin fora del vostre jardí, procurant sempre podar-les abans que floreixin i granin.
- Cal que tengueu esment amb les restes de poda de les plantes invasores. Podeu dur-les al punt verd o bé compostar-les al vostre jardí, però mai deixar-les al medi natural.
- Avisau a les oficines del parc si detectau punts amb flora al·lòctona.

**Per a més informació, us podeu dirigir
a l'oficina del parc natural de Mondragó:**

Oficina de gestió (Can Crestall)
C/de Can Llaneres, 8
07650 Santanyí
Telèfon 971642067

Textos: Tomàs Bosch i Gràcia Salas
Fotografies: Gràcia Salas
Disseny: Xisca Villoslada

Dipòsit Legal PM 682-2017

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT,
I AGRICULTURA
B I PESCA